

PROGRAMA núm. 14
“el romanticisme festiu”

J. BRAHMS
F. MENDELSSOHN

[TEMPORADA III]

JOSB *Passió per la música*
JOVE ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BARCELONA

J. BRAHMS

JOHANNES BRAHMS – Obertura del Festival Acadèmic op. 80 (1880)

(n. 7 Maig 1833, Hamburg, Alemanya / m. 3 Abril 1897, Viena, Àustria)

Instrumentació: flautí, 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, contrafagot, 4 trompes, 3 trompetes, 3 trombons, tuba, timbals, plats, triangle bombo i cordes.

Durada: aprox. 10 minuts.

Estrena: 4 de gener de 1881 a la "Saal des Konzerthauses" per la "Breslauer Orchestervereinla" sota la direcció del mateix compositor.

L'any 1879 Brahms va ser nomenat doctor honoris causa per la Universitat de Filosofia de Breslau. Com a agraïment, el compositor va escriure aquesta obertura, però, quan treballava a la partitura de sobte va decidir escriure una altra peça d'esperit diametralment oposat: "*Una que plora i una altra que riu*", va afirmar Brahms. D'aquesta manera, l'Obertura del Festival Acadèmic no és altra cosa que una obra circumstancial; una mena de fantasia en la qual l'autor utilitza una dotzena de motius diferents, entre ells quatre cançons estudiantils: "*Wir hatten gebaut ein stattliches Haus*", "*Melodie des Landesvaters*", "*Was kimmt dort von der Hoh*" i sobretot el cèlebre "*Gaudeamus igitur*", l'himne acadèmic per antonomàsia, amb que s'acaba l'obra amb una joiosa solemnitat. Brahms mai va anar a la Universitat. Quan tenia 20 anys, no obstant, va tenir l'oportunitat de gaudir de la vida estudiantil durant diverses setmanes, sense haver de fer cap tipus de treball acadèmic. Aquesta situació inesperada es va produir al final d'una gira amb el flamboyant violinista hongarès de 25 anys, Eduard Reményi. A principis de juliol de 1853, Reményi i Brahms van ser convidats a casa de Franz Liszt durant una escala a Weimar. Reményi adorava el santuari de Liszt, però Brahms no volia tenir res a veure amb els objectius artístics del seu amfitrió i l'anomenada "Nova Escola Alemanya". Unes setmanes abans, a finals de maig, Reményi ja havia introduït Brahms el violinista/compositor Joseph Joachim durant una aturada d'un concert a Hannover. Preveient un xoc de personalitats entre ambdós caràcters, Joachim havia convidat a Brahms, si es donés l'oportunitat, a unir-se a ell a Göttingen, on prendria cursos d'estiu en filosofia i història a la universitat local. Durant dos mesos gloriosos aquell estiu, Brahms va estar sortint amb Joachim i el seu cercle, gaudint de la lectura, els debats, els passejades agradables, sessions de cervesa i les festes cantant cançons a les tavernes locals i la camaraderia estudiantil. En fer un recital amb Joachim, va poder ajuntar prou diners per finançar un somni de llarg recorregut per fer un *tour* per Rheinland. D'aquesta manera, el jove compositor va empaquetar la seva motxilla i es va proposar dir adéu a la vida universitària perifèrica. La següent relació de Brahms amb el món acadèmic es va produir 23 anys més tard, quan el 1876, la Universitat de

Cambridge li va oferir un doctorat honorífic de música, que va requerir la seva presència en l'acte, però Brahms tenia una certa aprensió als viatges marítims, i va decidir quedar-se a casa tot renunciant als grans l'honor. Va ser l'any 1879 que la Universitat de Breslau li va atorgar el títol de Doctor en Filosofia. Brahms, ara sí, va acceptar els honors tot enviant una postal d'agraïment al professorat. No obstant això, una carta posterior del seu amic Bernhard Scholz, director de música de Breslau, va deixar clar que la universitat esperava que expressés la seva gratitud en forma musical. Durant les vacances a Bad Ischl l'estiu de 1880, Brahms va escriure el seu "agraïment" musical: l'Obertura del Festival Acadèmic. Amb un equilibri magistral d'elements seriosos i amb molta llum, l'èmfasi està en el fet "festiu" més que en l'"acadèmic" en una obertura que s'instal·la en un sentit irreprimible de diversió. El propi Brahms va descriure la peça com "*un popurrí molt bulliciós de cançons estudiantils*". L'aparició de les quatre melodies estudiantils tenen un paper primordial en la textura orquestral pel que és, potser, una mirada atrevida als dies d'estiu sense preocupacions del 1853. Una declaració silenciosa, però urgent, llança l'Obertura, seguida d'una dramàtica successió d'idees i dinàmiques contrastants. El principal motiu aquí és una adaptació de la Marxa Rakóczy, una melodia favorita de joventut del compositor. Seguint el toc suau d'un tambor, tres trompetes presenten la primera de les cançons tradicionals: "*Wir hatten gebaut ein stattliches Haus*" (Hem construït una casa senyorial). Les seves arrels es troben en una cançó popular de Turingia, que s'havia transformat en una cançó de protesta desafiant a la ciutat alemanya oriental quan l'associació d'estudiants es va dissoldre l'any 1819. Després que Brahms desenvolupés i barrejés aquesta cançó amb l'adaptació anterior de Rakóczy, La melodia de "*Der Landesvater*" (El pare del nostre país) apareix en una interpretació lírica introduïda pels violins. El ritme es desplaça a la cançó coneguda com "*Was komm dort von der Höh*" (Què ve de lluny). La fusta, acompanyada de les violes i violoncel·ls, afegeixen un petit toc d'humor. El gran *finale*, una versió de l'imponent "*Gaudeamus igitur*" que ofereix una conclusió sorprenent amb el seu majestuós metall i un tutti orquestral espectacular.

F. MENDELSSOHN

F. MENDELSSOHN – Simfonia n° 5 "Reforma" en Re Major Op.107 (1832)

(n. 3 febrer de 1809, Hamburg - Alemanya / m. 4 novembre de 1847, Leipzig - Alemanya)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, contrafagot, 2 trompes, 2 trompetes, 3 trombons, serpentó, timbals i cordes.

Durada: aprox. 33 minuts.

- 1- Andante - Allegro con fuoco
- 2- Allegro vivace
- 3- Andante
- 4- Andante con moto - Allegro maestoso

La Simfonia núm 5 en re major, op. 107, anomenada la Simfonia de la Reforma, va ser composta per Felix Mendelssohn el 1830 i estrenada el 1832, a Berlín, en honor del 300 aniversari de la presentació de la Confessió d'Augsburg. Aquesta confessió va ser un document clau del luteranisme i la seva presentació a l'emperador Carles V, el juny de 1530, va ser un esdeveniment transcendent de la Reforma protestant. La simfonia va ser la primera de Mendelssohn escrita per a una orquestra completa. No es va publicar fins al 1868, anys després de la mort del compositor. Tot i que la simfonia no és gaire sovint interpretada, és més coneguda avui en dia del que era durant la vida de l'autor. És irònic que el nét de Moisès Mendelssohn, considerat per molts el més gran intel·lectual jueu del seu segle, compongués una simfonia en honor del tricentenari de la Reforma Protestant. Felix Mendelssohn estava profundament interessat en la música de Bach i la Simfonia de la Reforma pot ser considerada com un homenatge a l'esperit religiós de l'antic mestre i al seu mestratge contrapuntístic. Al desembre de 1829, un any abans que el rei de Prússia, Frederic Guillem III havia anunciat les celebracions del tercer centenari d'Augsburg, Mendelssohn va començar a treballar en la Simfonia de la Reforma. Esperava estrenar l'obra a les festes de Berlín que van tenir lloc el 25 de juny de 1830. Tenia la intenció d'acabar la composició abans de gener de 1830 i la gira durant quatre mesos abans que comencessin les celebracions al juny. No obstant això, la seva mala salut va provocar que la Simfonia de la Reforma trigués més a veure la llum del que havia esperat inicialment. A la fi de març, la simfonia encara estava en un estat primerenc, i en un esdeveniment inesperat, Mendelssohn va agafar el xarapió de la seva

germana Rebecka. Amb un nou retard en la composició i la gira, Mendelssohn va acabar la sinfonia al maig. Malauradament, era massa tard perquè la comissió d'Augsburg pogués incloure la simfonia dins de les celebracions. Algunes autoritats han suggerit que l'antisemitisme tingués un paper en l'absència de la sinfonia d'Augsburg. Durant l'estiu de 1832, Mendelssohn va tornar a Berlín on va revisar la simfonia. Més tard, aquest any es va produir una interpretació de la Simfonia de la Reforma. El 1838, tanmateix, Mendelssohn va considerar la simfonia com "*una peça massa juvenil*", i mai va tornar a interpretar-la. No es va tocar de nou fins a 1868, més de 20 anys després de la mort del compositor. La introducció de tipus coral, que obre gairebé com una fuga, és altament influenciada per l'esperit bachià. El Dresden Amen s'escolta dues vegades en les cordes just abans que l'andante condueixi a l'allegro. El contrapunt a l'estil de Bach s'escolta en gran part del primer moviment. El segon moviment és l'única part de la simfonia que reflecteix l'estil lleuger i delicat de Mendelssohn. El moviment és un scherzo, derivat (per inversió) del motiu de Dresden de l'Amen. El breu moviment lent condueix directament al final. En l'obertura de l'últim moviment, un solo de flauta entona la melodia de l'himne de Luter, que es desenvolupa en un contrapunt imitatiu de gran treball elaboratiu. Aquest quart moviment està escrit en forma de sonata i és majoritàriament en compàs 4/4. Hi ha alguns canvis de tempo no marcats a 2/4 per adaptar-se al ritme del coral de Martin Luther "*Ein feste Burg ist unser Gott*" ("Una fortalesa poderosa és el nostre Déu"). Al final de la coda, tota l'orquestra interpreta una poderosa versió del cantus firmus simplement harmonitzat a la manera coral.